
**International Institute of Political Science
of Masaryk University**

Mezinárodní politologický
ústav Masarykovy
univerzity

*Šárka Honců, Eliška Kolářová, Pavlína Kohutičová,
Miroslava Vystavělová*

Evropeizace stranických systémů v Maďarsku, Polsku a na Slovensku

Working Paper č. 19

Příspěvek byl vypracován v rámci předmětu *Evropské politické strany a proces evropeizace* katedry mezinárodních vztahů a evropských studií Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, podzimní semestr 2006.

Brno 2006

Abstract: This work is aimed at the Europeanisation in new EU member states. It is divided in three parts; each of them concerns one country: Hungary, Poland and Slovakia. All sections include a short analysis of the main political parties and their attitude towards the European integration. Afterwards, the parties are compared according to the Conti and Verzichelli's typology and are divided in Eurosceptical and Europeanist categories. Based on these examples we also argue whether this typology is applicable in the countries of Central and Eastern Europe.

Keywords : European integration – Europeanisation – Europeanism – Euroskepticism – Hungary - Member States – Poland - Political parties – Slovakia – Typology - Visegrad

Úvod

Předmětem tohoto working paperu je evropeizace v nových členských státech, konkrétně ve střední Evropě. Vzhledem k omezenému rozsahu práce jsme se rozhodly omezit zadání na tři země Visegrádu: Maďarsko, Polsko a Slovensko. Při práci jsme použily zejména top-down přístup, tedy jak jsou političtí aktéři ve vybraných zemích ovlivňováni procesy evropské integrace. Zkoumány budou pouze relevantní politické strany (zastoupené po posledních volbách v parlamentu) a jejich postoj k EU. O postojích jiných politických aktérů, např. zájmových skupin dosud chybí podkladové informace, nebo se zpracovávají¹. Cílem práce je na základě zjištěných postojů přiřadit země ke Contiho a Verzichelliho typologii, která popisuje postoj stran k EU na pětistupňové škále od ztotožňujícího europeanismu po tvrdý euroskepticismus.

Contiho a Verzichelliho typologie

Conti a Verzichelli ve své typologii použili pojmy tvrdý a měkký euroskepticismus a rozšířili je o kategorii neutrálního postoje a kladnou dimenzi postoje stran k EU: funkční a ztotožňující (identitární)

¹ Katedrou MVES je zpracováván např. projekt *Političtí aktéři v procesu evropeizace a internacionalizace politického prostoru ČR*, v rámci programu organizovaného Ministerstvem práce a sociálních věcí.

europanismus. Charakteristiky jednotlivých typů jsou shrnuty v následující tabulce.

Tabulka č. 1: *Postoje stran k evropské integraci*

Postoj	Obecná charakteristika	Způsob integrace	Jazyk
Tvrký euroskepticismus	Strana chce vystoupení z EU nebo ostře nesouhlasí se současnou podobou evropské integrace. Požaduje radikální změnu trajektorie EU.	Principiální opozice	Protestní
Měkký euroskepticismus	Strany vyjadřují opozici k jedné nebo více politikám EU, nebo mají pocit, že národní zájmy jsou ohroženy současnou podobou EU. Strany jsou ochotné EU reformovat.	Kvalifikovaná opozice	Orientovaný na cíl
Neutrální/nejasný postoj	Nespecifikovaný postoj. Strana se může vyjadřovat k dílčím politikám, ale celkový postoj není možné identifikovat.	-	-
Funkční europeanismus	Podpora evropské integraci vyplývá ze strategie prospěšnosti pro národní zájmy nebo stranické cíle. Prospěch těmto zájmům je také podmínkou pro další prohlubování integrace. Jinak strana zastává obranu statutu quo.	Kvalifikovaná podpora	Orientovaný na cíl
Ztotožňující (identitární) europeanismus	Podpora dalšímu přenosu kompetencí na nadnárodní úroveň, podpora federální Evropa a evropského občanství. Další integrace je jeden ze základních cílů strany.	Principiální podpora	Oslavný

Zdroj: Conti 2003: 23, Kučerová 2006: 15

1. Maďarsko

Projevy evropeizace u politických stran v Maďarsku

Z hlediska výzkumu vlivů evropeizace na politické strany Maďarska nacházíme v rámci stranického systému země celkem šest relevantních

subjektů. Jedná se o Maďarskou socialistickou stranu (MSZP), Svaz svobodných demokratů (SZDSZ), Svaz mladých demokratů – Maďarskou občanskou stranu (Fidesz-MPP)², Maďarské demokratické fórum (MDF), Nezávislou maloroľnickou stranu (FKGP) a Stranu maďarské spravedlnosti a života (MIÉP). Relevantnost výběru MSZP, SZDSZ, Fidesz-MPP a MDF je dána zejména tím, že jde o strany parlamentní a tudíž o strany, jejichž profilace vůči EU a evropské integraci vůbec má pro zemi největší význam. Nicméně vzhledem k tomu, že maďarský stranický systém je značně stabilní a je tvořen malým počtem stran³, je možné považovat za relevantní i politické strany, které v letošních volbách nezískaly žádný mandát. V roce 2006 proběhly v Maďarsku parlamentní volby, na jejichž základě zvítězila MSZP s 43,2% hlasů a 190 mandátů. Strana utvořila vládní koalici se SZDSZ, jež získala 6,5% a 20 mandátů. Vládní koalice tak má pohodlnou většinu 210 křesel (54,4%). Na celkově druhém místě skončil Fidesz-MPP-KDNP, jenž obdržel 42% hlasů a 164 mandátů. Poslední místo s 5% a 11 mandátů obsadilo MDF. FKGP a MIÉP (2,2% hlasů) nezískaly žádný mandát.⁴

Zařazení MSZP a Fidesz-MPP do výzkumu je podstatné i proto, že jde o dvě nejsilnější politické strany země, jež se stabilně od roku 1993 řadí v parlamentních volbách střídavě na první či druhé místo (nejde tedy jen o dílčí volební výsledky z roku 2006). Díky tomu mají obě výrazný vliv na zahraničně politické směřování Maďarska a na celkový postoj země k evropské integraci.

² Fidesz-MPP vytvořil v letošních parlamentních volbách koalici s KDNP (Křesťansko-demokratická strana lidová). KDNP do výzkumu není samostatně zařazena, neboť její vliv na maďarskou vládní politiku je marginální (Benda 2002: 226).

³ V roce 1990 činil počet stran zastoupených v parlamentu šest + osm nezávislých kandidátů, v roce 1994 bylo zastoupeno šest stran, v roce 1998 šest a jeden nezávislý kandidát, roku 2002 pouze čtyři strany a v letošním roce jsou v parlamentu zastoupeny opět čtyři strany a jeden nezávislý kandidát (Fiala - Herbut 2003: 55-103). Stranický systém Maďarska je založen na dvou pólech definovaných na základě tradiční hodnotové dimenze a má tendenci k bipartismu (Benda 2003: 101).

⁴ Výsledky maďarských parlamentních voleb z roku 2006 viz. Encyklopedie Wikipedia (Maďarsko) (<http://hu.wikipedia.org/wiki/>).

SZDSZ a MDF v současnosti patří k méně významným subjektům maďarského parlamentu. SZDSZ je tradičním koaličním partnerem MSZP a jako taková alespoň pomáhá formovat zahraniční politiku Maďarska. V této oblasti strana disponuje značným intelektuálním potenciálem, který se projevuje v propracovaných integračních harmonogramech (Benda 2000: 40). MDF, jako nejslabší parlamentní strana, vládní politiku vůči EU ovlivňuje minimálně.

FKGP a MIÉP, ačkoliv nejsou stranami parlamentními, lze považovat za relevantní, neboť jsou stabilně součástí maďarského stranického systému⁵ a jejich voličská základna by neměla zůstat opomenuta. Nadto se jejich postoj k EU a evropské integraci, a tím i jejich zařazení v rámci zvolené Contiho a Verzichelliho typologie, odlišuje od zbylých parlamentních stran (obě formace mají poměrně vyhraněné postoje k EU).

1.1. Maďarská socialistická strana (MSZP – Magyar Szocialista Párt)

MSZP vznikla v roce 1989 odštěpením reformního křídla Maďarské socialistické dělnické strany (MSZMP). Její označení za nástupnickou stranu komunistické MSZMP je do určité míry kontroverzní a MSZP se sním ještě stále nedokázala zcela vypořádat. Strana nesmí být zaměňována s Maďarskou dělnickou stranou, která představovala tvrdé jádro MSZMP a její postoj k evropeizaci by, na rozdíl od MSZP, mohl být označen za tvrdě euroskeptický. Je členem Strany evropských socialistů, v ekonomické oblasti stojí v levém středu, dlouhodobě spolupracuje s liberální SZDSZ, vymezuje se proti nacionalismu opozičních stran. Jejimi nejznámějšími představiteli byli Gyula Horn a Lászlo Kovács.

⁵ Obě formace vznikly krátce po roce 1989. FKGP byla součástí vládní koalice mezi léty 1990 a 1994, a 1998 až 2002. V následujících volbách své mandáty neobhájila. MIÉP se do parlamentu dostala až v roce 1998, v roce 2002 již mandát nezískala (Benda 2000: 41).

V postoji k evropské integraci navazuje MSZP na orientaci své předchůdkyně Maďarské socialistické dělnické strany, jež byla veskrze proevropská.⁶ Vztah MSZP k EU a k procesu evropské integrace v dalších letech osciloval mezi měkkým euroskepticismem a funkčním europeanismem v závislosti na tom, zda stav evropské integrace odpovídal národním nebo stranickým zájmům MSZP. V současnosti je strana zřejmě nejvíce kompatibilní s kategorií funkčního europeanismu. MSZP v zásadě podporuje stávající podobu EU a nechce žádnou radikální změnu v některé z evropských politik. Konstatuje, že unie neznamená ztrátu národní identity, neboť se jí „podařilo vytvořit takový model, v němž si každý může zachovat svou jazykovou, národní, kulturní a náboženskou identitu“ (Benda 2000: 44). Její podpora evropské integrace nicméně není principiální, jelikož vychází z kalkulace nákladů a zisků Maďarska. MSZP deklaruje svůj zájem na tom, aby EU co nejvíce odpovídala maďarským zájmům, aby bránila zájmy malých zemí a aby rozhodování a jednání v EU bylo pro Maďarsko co nejvýhodnější (Benda 2002: 231). Evropskou integraci tedy podporuje především s ohledem na maďarské zisky (například integraci sousedních států podporovalo proto, že chtělo posílit regionální stabilitu a zlepšit situaci svých menšin v sousedních zemích). MSZP je stranou, u které je možné nalézt největší míru spokojenosti se stavem EU a tendencemi jejího vývoje ze všech maďarských politických stran.

1.2. Svaz svobodných demokratů (SZDSZ – Szabad-Demokraták szövetsége–a Magyar Liberális Párt)

SZDSZ byla založena v roce 1988 jako opozice komunistické MSZMP. Orientuje se na liberální principy slučitelné s myšlenkou sociální solidarity. Podporu čerpá především ze střední třídy a skupin podnikatelů. Je členem Liberální internacionály. Členem SZDSZ byl první demokraticky zvolený

⁶ Výrazem proevropské orientace MSZMP byla dohoda o spolupráci s ES z 2.září 1988, navázání vztahů s Evropským parlamentem a Severoatlantickým shromážděním a žádost o členství v RE (Benda 2000: 43).

prezident Maďarska Arpád Göncz (Benda 2003: 57). Při pravolevém členění maďarského stranického systému bývá řazen k levici (Benda 2002: 233).

Už od roku 1991 je možné SZDSZ řadit k funkčně europeanistickým formacím. Evropskou integraci totiž podporovala po zvážení všech výhod a nevýhod, které v sobě tento proces spojoval a doufala, že přispěje k naplnění cílů strany (např. zavedení tržního hospodářství). Od plného členství v ES si strana dále slibovala, že výměnou za zřeknutí se části státní suverenity povede „v historicky krátkém čase k přetvoření společenských a hospodářských struktur Maďarska na model XXI. století“. Zařazení SZDSZ do kategorie funkčního europeanismu potvrzuje i volební program strany z roku 1998, s názvem „Moderní evropské Maďarsko“. Hlavní důsledek vstupu země do EU program spatřoval ve zlepšení konkurenceschopnosti maďarské produkce, odstranění vývozních omezení, ochraně před vnější konkurencí v podobě celní unie, ochraně životního prostředí a v pomoci zaostalým regionům (Benda:2000: 45-47). V pojetí SZDSZ tedy evropská integrace není cílem sama o sobě, ale je žádoucí tehdy, pomáhá-li naplňovat cíle strany. Podpora evropské integrace tvoří podstatnou část identity SZDSZ.

1.3. Svaz mladých demokratů – Maďarská občanská strana (Fidesz-MPP – Fidesz – Magyar Polgári Szövetség)

Fidesz byl založen v roce 1988 jako skupina mladých radikálů v opozici ke komunistické vládě. V roce 1994, po neúspěšných volbách, se přetransformoval z liberální na středopravou konzervativní formaci s křesťansko-demokratickou orientací. S touto změnou souvisela i změna názvu strany z „Fidesz“ na „Fidesz-MPP“ a přiblížení se k národní ideologii s důrazem na obhajobu práv maďarských menšin v zahraničí (Benda 2003: 81-82). V roce 1998 se Fidesz-MPP dostal pod vedením Viktora Orbána do vlády společně s FKGP a MDF. V roce 2005 vytvořil koalici s křesťanskou KDNP pro nadcházející parlamentní volby. V roce 2000 se stal členem Evropské lidové strany.

Postoj Fidesz-MPP k evropské integraci prošel proměnou od funkčního europeanismu počátku devadesátých let k měkkému euroskepticismu dneška. Zpočátku nebyla podpora strany vůči vstupu Maďarska do EU ničím podmíněna, dalo by se tedy uvažovat o tom, že v prvních letech své existence byl Fidesz identitárně europeanistickým subjektem. Tento postoj strany ale nejspíš nebyl výrazem principiálního souhlasu s evropskou integrací, jako spíše výrazem toho, že strana se ještě ve vztahu k ES nestihla vyprofilovat. V roce 1996 Fidesz již zdůrazňuje maďarské národní zájmy, když konstatuje, že „Západní integrace Maďarska není samoučelem, nýbrž novým rámcem pro uplatňování národních zájmů, který se jeví jako historicky mimořádně příznivý“ (Benda 2000: 50). Fidesz se v druhé polovině devadesátých let přesunul do kategorie funkčního europeanismu a evropskou integraci už nenadřazoval nad své ostatní priority. Před volbami v roce 1998 strana čím dál, tím více zmiňovala nutnost prosazování národních zájmů země a přesunula se k měkkému euroskepticismu. Je možné, že tento přesun nebyl jen výrazem ideologické proměny Fidesz, ale také výrazem kritiky vládní MSZP a SZDSZ a že jím Fidesz sledoval zvýšení své voličské podpory.⁷ Tvrdil, že Maďarsko se nesmí přizpůsobovat za každou cenu, ale naopak musí důsledně a flexibilně formulovat a reprezentovat své zájmy. Kritizoval okamžité a bezpodmínečné ustupování Bruselu, požadoval co nejvíce přechodných výjimek v zájmu ochrany svého hospodářství a odmítal pasivní a jednostranné přejímání západních vzorů (Benda 2000: 50-52). Fidesz se od roku 1998 staví do kvalifikované opozice k některým politikám EU, zejména požaduje změnu rozhodovacího mechanismu v EU, zvýšení její transparentnosti a další reformy (Benda 2002: 238).

⁷ To se také potvrdilo po volebním vítězství strany v roce 1998, kdy se razantní volební rétorika strany zmírnila a navzdory očekávání se neprojevila nekompromisním vyjednáváním s EU. Odpor strany proti integraci byl tedy podmíněn jejím opozičním statutem (Benda 2003: 85-86). Posun strany k tvrdší rétorice odpovídal také jejímu ideologickému posunu od liberální strany směrem do národního pravého středu (Batory 2001:19).

1.4. Maďarské demokratické fórum (MDF – Magyar Demokrata Fórum)

MDF založené v roce 1987 je konzervativní křesťansko-demokratickou stranou s národní orientací, jejímž nejznámějším členem byl József Antall. Strana je členem Evropské demokratické unie.

Evropská integrace byla MDF chápána jako součást tisícileté evropské tradice a jako ponaučení ze závislého postavení po druhé světové válce, kterou Maďaři prožili nejhluběji v roce 1956 (Benda 2000: 53). Mohlo by se tak zdát, že MDF podporuje evropskou integraci z principu, ale není tomu tak. Strana se sice prezentuje se jako jednoznačně proevropská, ale trvá na artikulaci a reprezentaci národních zájmů Maďarska a integraci podporuje do té míry, do jaké je s těmito zájmy kompatibilní. Pro MDF jsou prioritou národní zájmy a teprve potom EU a evropská politika je chápána jako pouhý základ pro národní politiku. Z tohoto důvodu má strana blíže k funkčnímu europeanismu s tendencemi směrem k měkkému euroskepticismu. MDF klade důraz na kulturní rozměr integrace a na zachování tradičních hodnot a institucí národní kultury.

1.5. Nezávislá maloroľnická strana (FKGP – Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt)

FKGP se od svého vzniku v roce 1989 profilovala jako zástupce zájmů drobných a středních podnikatelů a venkova. Jde o populistickou agrární stranu, jejímiž představiteli byli například Zoltán Tildy či Ferenc Nagy.

Strana je v rámci Contiho a Verzichelliho typologie poněkud obtížně zařaditelná. Evropská integrace je sice ve volebních programech označována za prioritu, nicméně žádné podrobnější zmínky či propracované postoje k EU v těchto programech nenajdeme. FKGP ani nekritizuje nějakou konkrétní evropskou politiku (měkký euroskepticismus), ani není v principiální opozici k EU (tvrdý euroskepticismus). Odmítá pouze pasivní přejímání západních vzorů a konstatuje, že „Maďarsko nemá EU dohnat, ale předehnat“ (Benda

2000:55). V souvislosti s postojem strany k unii nelze ani hovořit o principiální podpoře evropské integrace (identitární europeanismus) a FKGP v EU vidí částečně možnost pro posílení ekonomického vlivu země (funkční europeanismus). Hlavní důraz klade FKGP na ochranu národního zájmu všech Maďarů. FKGP tedy nemá k evropské integraci jasný postoj. Dalo by se říci, že jde v podstatě o stranu monotematickou (profiluje se přednostně na tématech národní politiky), která se evropskou integrací zabývá jen okrajově a proto, že se to u politických stran jaksí „sluší“. Nezávislá maloroľnická strana by mohla být představitelem neutrální kategorie, s tím, že pokud se k evropské integraci nějak vyjadřuje, má lehkou tendenci k měkkému euroskepticismu. Tuto její tendenci potvrzuje i názor FKGP, který vyjádřila v manifestu strany z roku 1998, že „vstup Maďarska do EU dává smysl pouze tehdy, pokud tím země získá přístup k rozvojovým fondům a skutečný materiální prospěch“ (Batory 2001: 16).

1.6. Strana maďarské spravedlnosti a života (MIÉP – Magyar Igazság és Élet Pártja)

MIÉP je nacionalistickou a populistickou stranou, která sice odmítá umístění jak na pravém, tak na levém pólu stranického spektra, neboť se považuje za „křesťanskou a maďarskou současně“ (Benda 2000: 56), ale zpravidla bývá označována za ultrapravicovou stranu. Vznikla v roce 1993, jejím představitelem je István Csurka.

Ze všech zmíněných politických stran se MIÉP staví k evropské integraci nejkritičtěji, odmítá současný vnitřní stav EU a členství v ní nepovažuje za svou prioritu. MIÉP je tak reprezentantem tvrdého euroskepticismu, který ale není na maďarské politické scéně, vzhledem k slabému postavení strany, nijak výrazný. Přesto nachází odezvu v určitých voličských kruzích a je proto dobré jej zde zmínit. Tvrdý euroskepticismus MIÉP je logickou součástí její ideologické pozice, tedy nacionalismu a populismu. MIÉP je obecně proti jakémukoliv vnějšímu ovlivňování Maďarska, ať už jde o jeho ekonomickou, sociální, kulturní či vojenskou formu. Rozšiřování EU bylo představiteli

strany chápáno jako „útok“ ze strany západních mocností. Nepřijatelné bylo zejména uvažování o možnosti, že by země s velkou maďarskou menšinou (Slovensko a Rumunsko) vstoupily do EU později než Maďarsko. V konečné debatě před vstupem země do EU MIÉP nicméně neodmítl členství úplně, ale navrhoval jej odložit na období, kdy bude Maďarsko silnější (strana zmiňovala horizont 20 let). V současnosti je rétorika MIÉP ohledně evropské integrace umírněnější, nicméně stále opoziční (Batory 2001: 15).

1.7. Shrnutí

Všechny zmíněné politické strany Maďarska se profilují na třech základních tématech – euroatlantické integraci, regionální politice a prosazování zájmů maďarských menšin žijících v zahraničí. Poměr, v jakém v jejich programech tyto témata stojí, potom určuje jejich zařazení v rámci Contiho a Verzichelliho typologie (viz Tabulka č. 2: *Maďarské politické strany v Contiho a Verzichelliho typologii*). MSZP a SZDSZ se snaží udržovat tyto tři priority v rovnováze s tím, že evropská integrace u nich bývá upřednostňována před ostatními tématy. Preferují téměř bezvýhradné a jednostranné přejímání západních vzorů (Benda 2000: 58). Tyto dvě strany proto jednoznačně spadají do kategorie funkčního europeanismu. Fidesz-MPP klade v souvislosti s evropskou integrací větší důraz na prosazování národního zájmu Maďarska než výše zmíněné subjekty a často přichází s návrhy reforem stávající podoby EU a přiblížil se tak měkkému euroskepticismu. MDF díky prosazování národních zájmů osciluje na hranici mezi funkčním europeanismem a měkkým euroskepticismem, což je ale vzhledem k nevyjasněnosti přechodu mezi těmito kategoriemi pochopitelné. FKGP nemá k evropské integraci jasný postoj, mohla by tedy spadat do neutrální skupiny, nicméně tam, kde se k integračnímu procesu vyjadřuje, je měkce euroskeptická. MIÉP se dá považovat za jediného představitele tvrdého euroskepticismu na maďarské politické scéně. V Maďarsku není politická strana, která by zastávala pozici identitárního europeanismu (ačkoliv nejbliže jí je MSZP).

Tabulka č. 2: *Maďarské politické strany v Contiho a Verzichelliho typologii*

Tvrký euroskepticismus	MIÉP
Měkký euroskepticismus	Fidesz-MPP
Neutrální pozice	FKGP ↑
Funkční europeanismus	MDF ↑ SZDSZ MSZP
Ztotožňující europeanismus	

Tabulka potvrzuje i některé body hypotézy Taggarta a Szczerbiaka (Taggart – Szczerbiak 2002: 17) o euroskepticismu v nových členských státech EU, která tvrdí, že podpora voličů tvrdě euroskeptickým stranám je marginální (MIÉP, dáno obecným společenským konsensem o prospěšnosti evropské integrace a zkušeností z období totality), pokud se euroskepticismus vyskytuje u vládních stran, pak jde o jeho měkkou verzi (Fidesz-MPP) a že euroskeptické strany se nachází především v pravé části stranického spektra (MIÉP, Fidesz-MPP, popřípadě FKGP, výjimkou by byla levicová MSZMP).

2. Polsko

Projevy evropeizace u politických stran v Posku

Polská politická scéna má poměrně nestabilní charakter, který se významně projevil především v parlamentních volbách v roce 2001, kdy se voleb zúčastnily a uspěly nové politické subjekty - jako následníci Solidarity Právo a spravedlnost (PiS) v čele s bratry Kaczyńskými a Občanská platforma (PO), dále Liga polských rodin (LPR), poprvé do Sejmu vstoupila Sebeobrana v čele s A. Lepperem. Vládní koalici ale utvořily stávající politické strany – koalice Spojenectví demokratické levice (SLD) a Unie práce společně s Polskou lidovou stranou (PSL), které dokončily přístupová jednání Polska do Evropské unie v prosinci 2002.

Velmi výraznou změnu mocenské struktury na polské politické scéně přinesly parlamentní volby konané v říjnu 2005, v nichž zvítězila pravice (viz tabulka). Svoji parlamentní účast neobhájila jen Polská sociální demokracie (SdPI).

Tabulka č. 3: *Výsledky parlamentních voleb říjen 2005 v Polsku (parlamentní strany)*

Politická strana	Hlasy	Procent získaných hlasů (změna)		Mandáty (změna)		% mandátů
Právo a spravedlnost	3 185 714	26,99%	+17,49%	155	+111	33,7%
Občanská platforma	2 849 259	24,14%	+11,44%	133	+68	28,9%
Sebeobrana	1 347 355	11,41%	+1,31%	56	+3	12,2%
Spojenectví demokratické levice	1 335 257	11,31%	-29,73%	55	-162	12%
Liga polských rodin	940 762	7,97%	+0,10%	34	-4	7,4%
Polská lidová strana	821 656	6,96%	-1,86%	25	-17	5,4%

Zdroj: http://pl.wikipedia.org/wiki/Wybory_parlamentarne_w_Polsce_2005

Právě šestici parlamentních stran jsme zvolily jako relevantní vzorek pro zkoumání projevu evropeizace na politické strany v Polsku.

2.1. Právo a spravedlnost (PiS - Prawo i Sprawiedliwość)

Strana byla založena v březnu 2001 a je od počátku silně spojena s Lechem Kaczyńským (polský prezident) a jeho bratrem Jaroslawem Kaczyńským (polský předseda vlády). Jedná se o stranu s nepříliš čitelným profilem, z důvodu rozpoznatelného populismu, s pravicovou orientací, v programu lze nalézt prvky konzervatismu a podpory církve. Ve volbách v roce 2005 zvítězila se ziskem 27 % všech hlasů, což znamenalo nárůst oproti volbám z roku 2001 o 17,5 % hlasů a o 111 mandátů.

Na počátku byl postoj PiS k evropské integraci poněkud nejasný a zdrženlivý, který se postupně profiloval na základě politické orientace PiS a jejího postavení středové opoziční strany. V otázce členství nakonec vyslovila společně s PSL „opatrné ano“. Zajímavostí může být, že v memorandu k podmínkám členství jako požadavek uvedla nadřazenost ústavy Polské republiky nad mezinárodními smlouvami (Pavlovský 2004). V souvislosti s podpisem Smlouvy o ústavě pro Evropu se vyslovila PiS proti federalistické koncepci integrace, tedy i proti přijetí evropské ústavy (memorandum „Silné Polsko v Evropě“). Jako vládní strana od roku 2005 zmírnila svou evropskou rétoriku a omezila se na kritiku jednotlivých postojů a postupů evropských institucí v politikách dotýkajících se pro Polsko důležitých otázek a oblastí. Stále zachovává svou pozici vůči ústavě, prosazuje silnou pozici Polska a přihlášení se EU ke křesťanským kořenům.

2.2. Občanská platforma (PO - Platforma Obywatelska RP)

V současnosti druhá nejsilnější strana polské politické scény (v parlamentních volbách 2005 získala o 11,5 % více hlasů než ve volbách předchozích, celkem tedy 133 křesel v Sejmu) vznikla stejně jako PiS v roce 2001. Profilovala se jako středo-pravicová strana orientující se na liberální ekonomiku a odmítající považovat polské zemědělství za speciální sektor hospodářství, který vyžaduje zvláštní ochranu a starost (Pavlovský 2004).

Postoj PO k projektu evropské integrace byl od počátku velmi pozitivní. Ačkoli byla v době přístupových jednání opoziční stranou, v otázce členství Polska v EU se jednoznačně postavila po bok vládní SLD. Prosazuje sice silnou pozici Polska a zachování polské kulturní identity v Unii, ale s důrazem na princip solidarity bez odmítnutí nadnárodního projektu, naopak v poslední době přijímá vizi federalizace Unie. Aktivně vystupuje i v rámci svého členství v Evropské lidové straně (EPP).

2.3. Sebeobrana (Samoobrona Rzeczpospolitej Polskiej)

Obtížně identifikovatelným subjektem polské politické scény je protestní Sebeobrana, která se do Sejmu poprvé dostala po volbách v roce 2001. Jejím ztělesněním je Andrzej Lepper. Sebeobrana sama sebe definuje jako prosociální a proekologické hnutí, odmítající dělení na pravici a levicu – hlásící se ke koncepci tzv. třetí cesty, tj. odmítá jak socialismus, tak liberalismus, který chápe jako naprostou nadvládu volného trhu (Pavlovský 2004). V programu dominují vedle agrárního obsahu také křesťanské tradice. Sebeobrana je politickou stranou s výraznými populistickými rysy (směřování k celkové morální a ekonomické obnově Polska), kterou lze popsat jako radikální levicovou stranu s kořeny v agrárním prostředí, kladoucí silný důraz na národní suverenitu a blahobyt polského národa a která se ostře vymezuje vůči stávajícímu politickému a ekonomickému uspořádání (Pavlovský 2004).

Sebeobrana stála proti vstupu Polska do EU, a to z důvodu nevyhovujících podmínek členství a nespokojeností s vyjednávacím procesem a požadovala jejich znovuvyjednání. V současné době nadále zastává protievropský postoj a kritickou pozici ke směru integrace (ústavní smlouva).

2.4. Spojenectví demokratické levice (SLD - Sojusz Lewicy Demokratycznej)

SLD stojí na středo-levé části pomyslné osy politické scény v Polsku, přesto má poměrně blízko k liberálně-ekonomickým postupům v otázkách reform. Jako post-komunistická strana zastává tradiční pozici antikaticismu, odporu k lustracím a podporuje odluku církve od státu.

V době přístupových jednání Polska do EU tvořila SLD vládní koalici společně s PSL, a proto se musela omezovat na racionalitu polského členství v Unii. Po rozpadu vládní koalice v březnu 2003 se již přímo přihlásila k proevropské rétorice, a to především po úspěšném referendu o vstupu Polska do EU. SLD podporuje prohlubování evropské integrace ve všech oblastech s důrazem na solidaritu a na respektování národních a kulturních zájmů členských států a velmi kladně přijala projekt evropské ústavy. SLD je aktivním členem Strany evropských socialistů (PES). Zajímavostí je, že SLD je jedinou polskou politickou stranou, která se prostřednictvím svých stanov hlásí k členství v PES a jejíž stanovy definují vlastní stranický „evropský“ parlamentní klub (Kubát 2005: 201).

2.5. Liga polských rodin (LPR - Liga Polskich Rodzin)

LPR je pravděpodobně nejpravicovější subjekt současné polské politické scény. Vznikla v roce 2001 jako integrační seskupení nacionalisticko-katolických politických aktérů. Z jejího programu a vystupování je zřetelný populismus a silný konservatismus, zaměřený především na lidi, kteří svou špatnou ekonomickou situaci spojují s evropskou integrací a liberalizací (Pavlovský 2004). Velký důraz je kladen na prvky vycházející z křesťanské morálky, LPR tedy silně prosazuje zákaz interrupcí, eutanázie a odmítá registrované partnerství osob stejného pohlaví. Většina relevantních stran ji chápe jako nutné systémové „zlo“, ideologickou propast mezi LPR a ostatními stranami zvětšuje její postoj k EU.

Od počátku vystupuje LPR jako odpůrce členství Polska v Evropské unii. Staví se nejen proti dojednaným podmínkám vstupu, ale prakticky proti evropské integraci jako takové. Jde především o ekonomické (negativní finanční efekt vstupu) a všeobecně liberální principy (např. v otázce registrovaného partnerství). Zajímavostí může být, že část strany nahlíží na EU jako na nástroj odvěké německé touhy ovládnout východ (Pavlovský 2004). Ve svém programu se evropským otázkám prakticky nevěnuje, i když zveřejnila krátké odůvodnění o třinácti bodech „Proč je LPR proti Evropské unii?“.

2.6. Polská lidová strana (PSL – Polskie Stronnictwo Ludowe)

V současnosti nejslabší politická strana v Sejmu PSL se dá označit za agrární stranu, tedy orientovanou především na venkov a jeho problematiku. K jejím programovým požadavkům bezesporu patří regulace polského hospodářství, ochrana rolnického stavu a obrana tradičních národně-katolických hodnot.

V době přístupových jednání byla PSL ve vládní koalici se SLD a vyslovila se pragmaticky pro vstup. Nesouhlas s dojednanými podmínkami ale vedl k rozpadu koalice v březnu 2003 odchodem PSL. V současné době nelze s jistotou určit její vztah k EU, který je ale spíše mírně negativní. Ve svém programu se PSL věnuje evropské integraci poměrně hodně, ale především v oblasti zemědělské politiky (Kubát 2005: 203). Volební ztráta ve volbách v říjnu 2005 byla následkem kolize postoje strany ke vstupu Polska do EU (souhlas) a názoru většiny jejích voličů (nesouhlas), což vedlo k přesunu části voličů k Sebeobraně (Pavlovský 2004).

2.7. Shrnutí

Jako kritérium hodnocení evropeizace politických jsme si zvolily známou Contiho typologii. Na základě uvedených charakteristik jednotlivých stran a

jejich postoje k evropské integraci by výsledné rozdělení mohlo vypadat takto (šipky udávají možné kolísání mezi jednotlivými kategoriemi):

Tabulka č. 4: *Polské politické strany v Contiho a Verzichelliho typologii*

Tvrký euroskepticismus	LPR
Měkký euroskepticismus	Sebeobrana↑ PiS PSL↓
Neutrální pozice	
Funkční europeanismus	OP SLD↓
Ztotožňující europeanismus	

Jak je vidět z uvedeného přehledu, na polské politické scéně bychom v současné době nenalezli politickou stranu, která by se plně ztotožňovala s evropskou integrací. SLD (jak naznačuje šipka) má ale k této skupině stran velmi blízko. Jako jednoznačně proevropská se profiluje také Občanská platforma, která ale k evropské integraci přistupuje z pragmatictějšího pohledu než SLD. Ostatní polské strany jsou obvykle řazeny k euroskeptickým, ale i to má své rozdíly. Jak je naznačeno v přehledu a bylo naznačeno výše, Polská lidová strana zastává mírně negativní postoj k EU, který se vztahuje k jedné oblasti evropské politiky, jinak je její celkový postoj k evropské integraci spíše do neutrální. Za ryze měkce euroskeptickou stranu považujeme Právo a spravedlnost, která sice neodmítá integraci jako takovou, ale kritizuje vybrané oblasti evropské politiky, které nejsou v souladu s názorovou a programovou charakteristikou strany. Sebeobranu jsme sice zařadily do kategorie měkký euroskepticismus, ale jednoznačně má tato strana blízko k postoji a politice LPR, která představuje tvrdý euroskepticismus na polské scéně. Zajímavé je, že přes svůj negativní postoj k Evropské unii jako takové, je LPR asi neaktivnější polskou politickou stranou v evropských otázkách, i když právě v tom negativním smyslu (Sula 2005. 373).

Přesto, že se prakticky všechny relevantní politické strany v Polsku nějak vymezily vůči otázce evropské integrace, musíme stejně jako Michal Kubát konstatovat, že Evropská unie zatím nebyla a není samostatným předmětem polské politiky, ale vystupuje jako součást širších politických otázek. (Kubát 2005: 202).

3. Slovensko

Projevy evropeizace u politických stran na Slovensku

V této části se budeme zabývat postojem relevantních stran na Slovensku k evropské integraci a na základě tohoto se je na závěr pokusíme zařadit do typologie stran dle Contiho a Verzichelliho. Jako relevantní strany považujeme ty, které se v posledních parlamentních volbách probojovaly do Národní rady Slovenské republiky. Poslední volby se konaly 17. června 2006, a strany se umístily v tomto pořadí: SMER – sociálna demokracia (29,14%), Slovenská demokratická a kresťanská únia – Demokratická strana (18,53%), Slovenská národná strana (11,73%), Strana maďarskej koalície (11,68%), Ľudová strana – Hnutie za demokratické Slovensko (8,79%) a Kresťanskodemokratické hnutie (8,31%)⁸.

3.1. SMER – sociálna demokracia (SMER-SD)

Strana SMER-SD vznikla okolo Roberta Fica po jeho odchodu ze Strany demokratické levice (SDL) v r. 1999. V současnosti (ve volebním období 2006-2010) je Fico premiérem vládní koalice SMER-SD, SNS a ĽS-HZDS.

Studujeme-li postoj SMER-SD k evropské integraci z jejich programových dokumentů, nedozvíme se mnoho konkrétního. Ve volebním programu z r. 2002 není evropské problematice věnována žádná kapitola, strana se pouze domnívá, že vláda musí udělat všechno, při zachování důstojnosti a

⁸

On-line

text:

http://sk.wikipedia.org/wiki/Parlamentn%C3%A9vo%C4%BEby_na_Slovensku_v_roku_2006

strategických národních zájmů, aby byla pozvána do NATO a Evropské unie (SMER 2002: 3). Ve volebním programu pro parlamentní volby v r. 2006 je poslední a stručná kapitolka věnována zahraniční politice. SMER-SD podporuje působení Slovenska v evropských strukturách, na druhou stranu kritizuje např. nevyjednání optimálních podmínek při vstupu do EU a stagnaci činnosti vlády v oblasti zahraniční politiky po proběhlém vstupu do EU, kdy národní zájmy Slovenska nejsou adekvátně prosazovány (SMER-SD 2006: 28-29).

V praktické politice před r. 2006 plnila strana roli opoziční strany a pokud se k evropským otázkám vyjadřovala, pak v souvislosti s kritikou kroků vládních stran (např. rozhodnutí o postupném uzavření jaderné elektrárny v Jaslovských Bohunicích) (Rybář 2005: 334). Strana na druhou stranu podporovala přijetí Ústavní smlouvy pro Evropu a vyzvala své voliče v podpoře vstupu do EU v referendu v květnu 2003. Ve volební program do EP v r. 2004 také obsahoval řadu proevropských prvků.

Z výše uvedeného je zřejmé, že zahraniční politika není SMER-SD prioritou. Ve svých programových dokumentech se k problematice vyjadřuje okrajově, hlavní zaměření strany je na fungování domácí politiky. Chybí konkrétní představa dalšího směřování EU, není ani jasné, jaké jsou ony národní zájmy, které chce v EU prosazovat. Posoudit její postoj k EU je pak velice obtížné. To by mohlo vést k domněnce, že strana náleží do kategorie s neutrálním (nespecifikovaným) postojem k EU dle Contiho typologie. To by však bylo poněkud zjednodušující. Můžeme vycházet z předpokladu, že strana zastává mezivládní přístup k integraci, a její postoj je realistický, pragmatický. Pak máme na výběr mezi měkkým euroskepticismem a funkčním europeanismem. Ač bývá strana označována jako spíše euroskeptická (sám R. Fico označoval svoji stranu za „eurorelistickou“), nepředstavuje její pozice „kvalifikovanou opozici vůči EU“, ani se nesnaží o „reformu Evropy“. Kritika vládních kroků týkajících se EU byla spíše opozicí vůči vládě, z níž se nedá vysledovat celkový postoj k EU. Změnou pozice v stranickém systému (přesunem z opozice do vlády) a také s integrací do

nadnárodních stranických formací⁹, se dá očekávat přesun spíše k akomodačnímu proevropskému postoji. Ač s určitými pochybnostmi vyplývajícími z nejasné pozice můžeme stranu zařadit k **funkčnímu europeanismu**. Strana totiž obhájí status quo (členství SR v EU), a formálně bude projekt evropské integrace podporovat, dokud nebude v rozporu s národními zájmy Slovenska.

3.2. Slovenská demokratická a kresťanská únia – Demokratická strana (SDKÚ-DS)

SDKÚ vznikla jako unie stran pravého středu, křesťansko-demokratickými, liberálními i konzervativními tendencemi (Kučerová 2006: 19). Její předseda Mikuláš Dzurinda sestavoval vládu v r. 1998 a 2002, v současné době je strana v opozici.

Strana se vyznačuje proevropskými postoji, což byl možná i jeden z důvodů úspěchu SKDÚ v r. 1998, kdy Slovensko nebylo zařazeno do lucemburské skupiny východního rozšíření, a SDKÚ se jevila jako záruka znovunastartování integračních snah a členství v EU. Příkladem může být úryvek z projevu M. Dzurindy na kongrese SDKÚ 17.11. 2000: „Iba SDKÚ je a bude dost silná, aby bola lídrom Slovenska na ceste do NATO a EÚ! Bez silnej SDKÚ Slovensko potrebnú cestu neprejde a dvere integračných zoskupení neprekročí!“¹⁰

Nejvíce se SDKÚ problematice věnuje v čtvrté hlavě Generální linie SDKÚ v r. 2004. Členství v EU znamená dle SDKÚ-DS „nové příležitosti, nové výzvy a nové možnosti“. Prosazují „euroaktivní politiku“ vůči EU. V oblasti politik jsou pro brzké přijetí eura a vstup do Schengenského prostoru. Podporují další rozšiřování EU (o státy Balkánu i Turecko) a text Ústavní smlouvy pro Evropu.

⁹ SMER-SD je členem Socialistické internacionály a Strany evropských socialistů (PES).

¹⁰ Blíže on-line text: (http://www.sdkuonline.sk/pages/generalna_linia1.shtml).

Co se týče rétoriky vůči EU, SDKÚ-DS považuje EU za společenství „vyspělých států“, uznává společné hodnoty jako „mírové soužití národů v sjednocené Evropě“. Tyto „oslavné“ prvky jsou však netvoří náplň programového dokumentu generální linie SDKÚ 2004. Nad obecnými oslavujícími delaracemi převažuje konkrétně rozpracovaný seznam priorit zahraniční politiky ve vztahu k EU, což je oproti SMER-SD velká změna. Přesto nejde o naprosté ztotožnění s evropskou integrací, ale zavazují se používat princip subsidiarity – tedy na evropské úrovni představovat kooperující a důvěryhodný subjekt, na národní úrovni zastávat roli „vlastenců“. V některých oblastech upřednostňují své ideologické priority nad současnými tendencemi v EU (principy svobody jednotlivce a konkurence v sociální a daňové politice). Podpora další integraci tedy není stoprocentní ve všech oblastech. Přesto stranu zařadíme jako stranu **ztotožňujícího europeanismu**, a to z důvodu celkového (aktivního) přístupu k EU, podpoře projektům EU (společná měna, trh a bezpečnostní prostor) a ideologie. Ideologie hraje důležitou roli. U SDKÚ je pravicová, a odpovídající hodnotám evropské integrace. Opozice k EU by se projevila v případě odchýlení aktuální podoby EU od zásad volné hospodářské soutěže, omezování svobody jednotlivce či svobodného trhu (například prosazením z vůle států EU-15 diskriminačních podmínek pro nové členské státy – došlo by k pokřivení trhu).

3.3. Slovenská národná strana (SNS)

SNS se po čtyřleté pauze¹¹ v r. 2006 vrátila do parlamentu a zasedla ve vládě. Už během působení před r. 2002 považovala EU za projekt způsobující rozklad národní států (Rybář 2005: 330). Ve volebním období 1998-2002 existoval konsensus politických stran o nutnosti vstupu do EU právě s výjimkou SNS. Ač ve svém volebním programu z r. 2002 formálně vstup do EU podpořili, ostře poukazovali na ekonomické a národní rizika spojená se vstupem (Kopeček – Šedo 2002). SNS připouští integraci, ale je pro takovou

¹¹ Způsobené rozkladem strany na SNS a Pravou Slovenskou národnou stranu v r. 2001.

integraci, která nevyžaduje rezignaci na národní identitu (Kopeček – Urubek 2000:93-94).

Ve volebním programu z r. 2006 se strana navrhuje střednědobou koncepcí zahraniční politiky, v níž ve vztahu k EU navrhuje decentralizaci a delokalizaci evropských institucí do střední Evropy, konkrétně pak do Bratislavy. Bratislava by se měla stát hlavním městem EU, a to kvůli své strategické poloze a symbolu SR jako nového demokratického státu. V rámci EU pak chce vytvořit linii malých států, které by vytvářely účelové koalice za prosazování svých zájmů, dále chce aktivně působit v orgánech EU a převzít tu větší spoluzodpovědnost za směřování Evropy (SNS 2006: 39-40). Jakkoli se mohou zdát snahy o „prolomení stávajících tradičních vazeb a geopolitického dělení v Evropě“ ambiciozní, je možné je považovat za pokus o „reformu trajektorie EU“, což odpovídá **měkkému euroskepticismu**. Tuto hypotézu potvrzuje i podpora mezivládního přístupu a pragmatická politika orientovaná na cíl. Toto je pro SNS více typické než principiální odpor k evropské integraci a snaha o návrat k kompetencím národních států, což jsou znaky tvrdého euroskepticismu.

3.4. Strana maďarskej koalície (SMK)

Platforma zastupující zájmy maďarské menšiny na jižním Slovensku je dlouhodobě proevropsky orientovaná. V evropské integraci spatřují záruku dodržování lidských práv a práv menšin. Význam má integrace pro odstranění překážek komunikace s mateřskou zemí - Maďarskem (Rybář 2005: 335). Při hledání mezinárodní opory pro ochranu zájmů maďarské menšiny se v době vlády Vladimíra Mečiara představitelé SMK dokonce obrátili na představitele EU s Otevřeným dopisem vládám států EU a NATO (1996).

SMK podporuje fungování EU, spolupráce má vycházet ze zdola – ze spolupráce mezi občany. EU má být transparentní a srozumitelná. Podporují pokračování integrace v těch politikách, kde je spolupráce na evropské

úrovni efektivnější (ochrana životního prostředí, společná vizová politika, boj proti terorismu, rozvoj výzkumu apod.). SMK je pro rozšiřování EU, ale vzhledem k názorům voličů se proces rozšiřování nemá uspěchat. Prioritou jsou země Balkánu a Ukrajina (SMK 2006: 60-61).

Svým postojem tedy SMK představuje principiální podporu projektu evropské integrace, požaduje další přesun kompetencí z národní na nadnárodní úroveň a celkově jde velmi proevropsky orientovanou stranu, která členství v EU přikládá zvláštní důraz. Stranu tedy můžeme zařadit k **ztotožňujícímu europeanismu**. Do kategorie funkčního europeanismu ji nezařadíme proto, že se domníváme, že podpora EU v případě SMK vyplývá z její ideologie a přesvědčení, a nikoli pragmatického kalkulu výhodnosti pro stranické zájmy.

3.5. Ľudová strana – Hnutie za demokratické Slovensko (ĽS-HZDS)

Za vlády HZDS (1994-1998) byla zahraniční politika SR vůči marginalizována a praktická politika vládní koalice se rozcházela politickými kritériem vstupu do EU. Ačkoli strana oficiálně vstup do EU podporovala, v praxi kritiku ze zahraničí odmítala. Ohrožení účasti v první vlně rozšíření přimělo voliče ve volbách 1998 k podpoře alternativních stran. Ač HZDS pod vedením Vladimíra Mečiara volby vyhrála, vzhledem k nulovému koaličnímu potenciálu v evropské otázce se na vládě neúčastnila. Podobná situace se zopakovala i v r. 2002. Teprve v posledních volbách ĽS-HZDS přešla z opozice do vlády, vzhledem k zmenšenému volebnímu zisku (37,3% v r. 1992, 19,5% v r. 2002 a 8,79% v r. 2006) ale již není hlavní stranou politického spektra.

Postoj strany k integraci a EU je nejasný a rozpolcený. Po odchodu do opozice strana sice i nadále podporovala vstup do EU, na druhou stranu kritizovala kroky vlády vedoucí k tomuto cíli (Kučerová 2006: 30). V programových dokumentech se k tématu EU mnoho nedočteme. Týkají se ho pouze dvě obecné poznámky o nutnosti rovnocenného postavení

slovenských občanů s ostatními občany EU a deklarovanou snahu o aktivní zapojení do přípravy a schvalování dokumentů EU (a to vytvořením vlastních iniciativ v oblasti bezpečnosti) (HZDS 2006). Podrobnosti však chybějí (jak zajistit nediskriminaci slovenských občanů, či čeho by se ona iniciativa měla týkat). Vezmeme-li navíc v potaz vnitřní fragmentaci strany v této otázce, můžeme stranu zařadit do kategorie **nejasného/nespecifikovaného postoje**. Fragmentace vychází již z založení HZDS jako kompromisu mezi mnoha politickými proudy. Nacionalistické křídlo, blízké SNS, evropskou integraci odmítalo¹². Naopak vedení HZDS se snaží získat mezinárodně politické uznání strany a začlenit se do nadnárodních stranických struktur, což se jí zatím nepodařilo¹³. Ani změna názvu a pokus o reformu nezbavil stranu nacionalistických konotací, neslučitelných s hodnotami EU (Kopeček – Šedo 2002). Strana se tedy nachází v obtížné situaci, kdy se její snaha o mezinárodní uznání neseťká s úspěchem a zároveň těmito snahami ohrožuje svou podporu od převážně protievropsky zaměřených voličů a skeptického křídla strany. Ztráta podpory voličů či členů frakce by mohla znamenat propad ze současných necelých devíti procent a ohrožení zastoupení strany v parlamentu. Naopak významnější odpor k integraci se může proti straně obrátit vytáhnutím „strašáka ze skříně“, tedy minulosti HZDS, od které se snaží distancovat. Strana se proto raději k otázkám EU vyjadřuje minimálně a svůj postoj nespecifikuje.

3.6. Křesťanskodemokratické hnutí (KDH)

KDH je konzervativní stranou vzniklou z katolického disentu. Nachází se napravo od středu a zdůrazňuje tradiční hodnoty (křesťanství, rodina, etika). Ve volebních obdobích 1998-2002 byla členem vlády (v koalici pěti stran Slovenské demokratické koalice – SDK), v následujících období strana odešla

¹² Známé jsou výroky A. M. Húsky, který upozorňoval na nebezpečí pramenící z přibližování SR ke globalizovanému, kosmopolitnímu a konzumnímu Západu, navíc současnou Evropu označil za novopohanskou (Kopeček, Urubek 2000: 91).

¹³ Žádost o vstup do Evropské demokratické unie byla mimo jiné i kvůli aktivitě SMK a KDH zamítnuta.

z SDK a kandidovala samostatně, přičemž opět zasedla ve vládě. Jako jediná z vládních stran v těchto obdobích vyjadřovala euroskeptické názory (Kučerová 2006: 22). Přesto strana celkově podporovala vstup do EU, vůči němuž neexistuje rovnocenná alternativa.

Program vůči EU je oproti jiným stranám poměrně dobře rozpracován. Ve vztahu k EU nechce KDH přesun dalších kompetencí na nadnárodní úroveň, ale zefektivnění stávajících nástrojů. Odmítá Ústavní smlouvu pro Evropu, zastává mezivládní přístup a status quo. Podporuje rozšíření o státy, které sdílejí evropské (křesťanské) hodnoty, tedy nikoli o Turecko (KDH 2006). Celkově její výhrady vůči EU jsou zejména v oblastech, které jsou v rozporu s její konzervativní, křesťanskou ideologií (tolerance homosexuálů, potratů apod.). Jsou proto stoupcem národního veta v kulturních, sociálních a etických oblastech. Strana proto bývá řazena do kategorie **měkký euroskepticismus**. Pro účely této práce ji z této kategorie vyjímát nebudeme. Shrňme důvody, pro které stranu zařadíme do měkkého euroskepticismu: podpora mezivládního přístupu; kvalifikovaná opozice ve více oblastech, kde současná podoba EU odporuje národním zájmům (za které považují zachování kulturní identity a křesťanských hodnot na Slovensku apod.), podpora reformy trajektorie EU (řada návrhů na zefektivnění fungování EU). Je ale potřeba si uvědomit rozdíl oproti např. SNS, kterou jsme do této kategorie zařadili také. Strana má mnohem propracovanější postoj k EU, její kritika EU je sofistikovanější (kvalifikovanější), řadu politik EU podporuje (svobodná hospodářská soutěž, strukturální politika, výzkum a ochrana životního prostředí), a u některých politik dokonce deklaruje ochotu se podílet na jejich prohlubování (otázky migrace, vízové a azylové politiky, zahraniční a bezpečnostní politiky) (KDH 2004).

3.7. Shrnutí

Celkový přehled přiřazující současné relevantní slovenské politické strany k typologii Contiho a Verzichelliho je obsažen v tabulce č. 5. *Slovenské politické strany v Contiho a Verzichelliho typologii.*

Tabulka č.5: *Slovenské politické strany v Contiho a Verzichelliho typologii*

Tvrký euroskepticismus	-
Měkký euroskepticismus	SNS KDH
Neutrální pozice	ĽS-HZDS
Funkční europeanismus	SMER-SD ↑
Ztotožňující europeanismus	SDKÚ ↑ SMK ↑

Zařazení strany není mnohdy stoprocentní a může být předmětem diskuse. Šipky upřesňují možné inklinace strany k jinému typu. Kromě programových tezí byla zohledněna i příslušnost k stranickým rodinám a pozice ve vládě/opozici, v případě nejednoznačného postoje celkové tendence strany vyplývající z ideologie. Například zařazení strany SMER-SD do funkčního europeanismu je možné jen díky její snaze profilovat se jako sociálně-demokratická strana a účasti ve vládě. Jde tedy spíš o prognózu dalšího vývoje, v praxi není velký rozdíl oproti ĽS-HZDS, kde je budoucí vývoj (a příklonění se k jedné či druhé straně) vzhledem k rozpolcenosti strany nejasný.

Celkově můžeme konstatovat, že zařazení stran do Contiho typologie není u systémů zemí SVE tak přesvědčivé jako v případě západoevropských stranických systémů. Strany, které jsme na Slovensku zařadily do ztotožňujícího europeanismu se svým nadšením pro evropskou integraci nedají srovnat s stranami stejné skupiny např. v Belgii. Také se na rozdíl starých členských států nevyskytují tvrdě euroskeptické strany. To může být dáno specifickou zkušeností Slovenska při přistupování k EU, kdy nutnost vstupu představovala konsensus mezi stranami i ve společnosti. Mnoho stran také nemá konkrétně vypracovaný postoj vůči EU, což je zřejmě dáno novostí evropského tématu na slovenské politické scéně a upřednostnění atraktivnějších národních témat. Lze tedy říci, že na Slovensku (podobně

jako jiných nových členských státech) je evropeizace stranického politického systému teprve v počátcích.

4. Závěr

Výše uvedená analýza tří nově přistoupivších zemí prokázala, že se většina relevant-ních maďarských, polských i slovenských stran ve svých politických programech evropské otázce věnuje, proces evropeizace stranických systémů však nedosáhl takového stupně jako v západní Evropě. Tato skutečnost samozřejmě souvisí s jejich poměrně krátkým členstvím v EU. Z tohoto důvodu také (zatím) nedošlo k vytvoření nové cleavage pro- vs. antievropských stran, evropská integrace vystupuje pouze jako součást širších politických otázek.

Tato práce podpořila část Taggartovi a Szczerbiakovi teorie o euroskepticismu v nových členských státech EU, která tvrdí, že tvrdě euroskeptické strany se v těchto zemích vyskytují spíše výjimečně. Kromě maďarské MIÉP a polské LPR totiž do této kategorie nespadají žádné jiné relevantní strany (polská Sebeobrana je na pomezí mezi tvrdým a euroskeptickým postojem) a podpora voličů těmto dvou stranám na domácí scéně je také spíše marginální.

Podle Contiho a Verzichelliho typologie nejvíce stran patří do kategorie funkčních europeanistů, resp. měkkých euroskeptiků. Vzhledem k nevyjasněnosti přechodu mezi těmito kategoriemi mnoho z uvedených politických stran osciluje na rozhraní mezi oběma kategoriemi. Každopádně mezi funkční europeanisty lze řadit maďarské SZDSZ a MSZP a polskou Občanskou platformu a SLD. Stranami, které v současnosti zaujímají měkce euroskeptický postoj, jsou maďarský Fidesz-MPP, polské Právo a spravedlnost a PSL a slovenské SNS a KDH. Naopak ke stranám, které se nacházejí na přelomu mezi měkkým euroskepticismem a funkčním europeanismem, patří maďarský MDF a slovenský SMER-SD.

Nevyhraněný postoj vůči EU zatím zastává maďarská FKGP a slovenská ĽS-HZDS.

Kritéria ztotožňujícího europeanismu nespĺňujú zcela žádné politické strany. V případě Slovenska jsou nejbliže SDKÚ a SMK, jejichž nadšení pro evropskou integraci se však nedá srovnávat se západoevropskými stranami, které se řadí do této kategorie. Na polské a maďarské politické scéně bychom v současné době nenalezli politickou stranu, která by se plně ztotožňovala s evropskou integrací.

Podle zjištěných informací se nejvíce proevropsky jeví Slovenská republika, naopak za nejméně „evropské“ z těchto zemí lze považovat Polsko. Nesmíme však zapomínat, že postoje politických stran vůči EU v těchto zemích se mění v závislosti, zda se podílí na vládě nebo zda se nacházejí v opozici. Opoziční strany často vyjadřují měkce euroskeptické názory, pokud se však strany dostanou do vlády, své postoje částečně přehodnocují na funkčně europeanistické.

Literatura:

- Batory, A. (2001): *Hungarian Party Identities & the Question of European Integration*, on-line text (<http://www.sussex.ac.uk/sei/documents/wp71>)
- Benda, L. (2000): Maďarská republika, in: Dančák, B. – Mareš, M. (eds., 2000): *Zahraniční politika politických stran v České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku*, Brno, IIPS
- Benda, L. (2002): Republika Maďarsko, in: Fiala, P. - Holzer, J. – Strmiska, M. a kol.(eds., 2002): *Politické strany ve střední a východní Evropě. Ideově-politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích*, Brno, IIPS
- Benda, L. (2003): Stranický systém Maďarska, in: Fiala, P. – Herbut, R. (eds., 2003): *Středoevropské systémy politických stran: Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko*, Brno, IIPS
- Conti, N. (2003): *Party attitudes to European integration: A Longitudinal Analyse of the Italian Case*. SEI Workig Paper No. 70, Brighton: Sussex European Institute, on-line text (<http://www.sussex.ac.uk/sei/documents/wp70.pdf>)

- Fiala, P. – Herbut, R. (eds.): *Středoevropské systémy politických stran: Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko*, Brno, MU, IIPS,
- Fiala, P. - Holzer, J. – Strmiska, M. a kol. (2002): *Politické strany ve střední a východní Evropě. Ideově-politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích*, Brno, IIPS
- Kopeček, L. – Šedo, J. (2002): *Czech and Slovak political parties and their vision of European integration*, *Středoevropské politické studie*, roč. V., č. 1, on-line verze (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=12>)
- Kopeček, L. – Urubek, T. (2000): Slovenská republika, in Dančák, B – Mareš, M. (eds., 2000) *Zahraniční politika politických stran v České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku*, Brno IIPS
- Kubát, M. (2005): Evropeizace a polské politické strany, in: Dančák, Fiala, Hloušek (eds., 2005): *Evropeizace – Nové téma politologického výzkumu*. Brno, IIPS.
- Kučerová, T. (2006): *Slovenské politické strany a evropská integrace*, bakalářská práce, Brno, Fakulta sociálních studií, 58 s.
- Parma, J. (2004): *Relevantní politické strany v Polsku – Polské parlamentní strany po volbách 2001*. *Středoevropské politické studie*, roč. VI, č. 1. on-line verze (www.cepsr.com/clanek.php?ID=194)
- Pavlovský, T. (2004): *Postoj polských politických stran k Evropské unii*. *Středoevropské politické studie*, roč. VI, č. 2-3. on-line verze (www.cepsr.com/clanek.php?ID=197)
- Rybář, M. (2005): Politické strany, európska integrácia a euroskepticizmus na Slovensku, in Dančák, B.- Fiala, P. - Hloušek, V. (eds., 2005): *Evropeizace - nové téma politologického výzkumu*, Brno, IIPS
- Sula, P. (2005): Euro-scepticism in the Party System of Poland, in: Dančák, Fiala, Hloušek (eds., 2005): *Evropeizace – Nové téma politologického výzkumu*. Brno, IIPS.
- Szczerbiak, A. (2000). *Polish public opinion: Explaining declining support for EU membership*. *Journal of Common Market Studies*, roč. 39, č. 1, s.105–122.
- Taggart, P. – Szczerbiak, A. (2000): *Opposing Europe: Party Systems and Opposition to the Union, the Euro and Europeanisation*, on-line text (<http://www.sussex.ac.uk/sei/documents/wp36.pdf>)
- Taggart, P. – Szczerbiak, A. (2001): *Parties, Positions and Europe: Euroscepticism in the EU Candidate States of Central and Eastern Europe*, on-line text (<http://www.sussex.ac.uk/sei/documents/wp46.pdf>)
- Taggart, P. – Szczerbiak, A. (2002): *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States*, on-line text (<http://www.sussex.ac.uk/sei/documents/wp51.pdf>)

Internetové zdroje:

- *Centrum pro výzkum veřejného mínění* (<http://www.cbos.com.pl>)
- *Encyklopedie Wikipedia* (Maďarsko) (<http://hu.wikipedia.org/wiki/>)
- *Encyklopedie Wikipeda* (Polsko) (<http://pl.wikipedia.org/wiki/>)
- *Encyklopedie Wikipeda* (Slovensko) (<http://sk.wikipedia.org/wiki/>)
- HZDS (2006): *Programový dokument pre parlamentné voľby 2006*, on-line text (http://www.hzds.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=1594&Itemid=51)
- KDH (2004): *Volebný program KDH do volieb do Európskeho parlamentu*, on-line text (<http://www.kdh.sk/volprog.html>)
- KDH (2006): *Za slušný život na Slovensku. Volebný program KDH*, on-line text (<http://volby.kdh.sk/program.php>)
- *Oficiálna stránka strany Liga poľských rodín* (<http://www.lpr.org.pl>)
- *Oficiálna stránka strany Občanská platforma* (<http://www.platforma.pl>)
- *Oficiálna stránka strany Poľská ľudová strana* (<http://www.psl.org.pl>)
- *Oficiálna stránka strany Právo a spravodnosť* (<http://www.pis.org.pl>)
- *Oficiálna stránka strany Sebeobrana* (<http://samoobrona.pl>)
- *Oficiálna stránka strany Spojenectví demokratické levice* (<http://www.sld.org.pl>)
- Projev Mikuláše Dzurindy na Kongrese SDKÚ 17.11.2000, on-line text (http://www.sdkuonline.sk/pages/generalna_linia1.shtml)
- SDKÚ (2004): *Generálna línia SDKÚ 2004*, on-line text (http://www.sdkuonline.sk/pages/generalna_linia3.shtml)
- SMER (2002): *Voľte poriadok a slušný život. SMER – tretia cesta*, on-line text (http://www.strana-smer.sk/index.php?id=volebny_program&clanok=volebny_program_2002)
- SMER-SD (2006): *Smerom k ľuďom. Volebný program SMER – sociálna demokracia*, on-line text (http://www.strana-smer.sk/index.php?id=volebny_program&clanok=volebny_program_2006)
- SMK (2006): *Volebný program 2006-2010. Rýchle dosiahnutie úrovne Európskej únie!*, on-line text (http://www.niton.sk/documents/10-8-618-volprog_n_sk.pdf)
- SNS (2006): *Volebný program Slovenskej národnej strany*, on-line text (http://www.sns.sk/images/dokumenty/program_sns_2006.pdf)

Pozn.: všetky internetové odkazy jsou ověřeny ke dni 11. prosinci 2006.